

Volkskrant, 3 april 2009

Door: Pay-Uun Hiu -

Wat weten wij van de wereld van een dementerende? Hoe kunnen we onze moeder of geliefde daarin terugvinden? De clowns van de Stichting Mimakkus stappen in hun pure onbeholpenheid soms even over de grens. Hun geheim: geen plan, geen show, en ‘leegmaken’.

Sientje en Toke stappen de kamer binnen. Kamer 43B. De mevrouw van 43B, wordt net met haar rolstoel naar binnen gereden en is blij verrast.

‘Dadàdà’, zegt ze.

‘Hèhè’, zegt Toke en ze ademt mee in het tempo van de mevrouw van 43B. Sientje doet ondertussen snel het raam dicht, want het is best koud voor iemand die daar maar in een rolstoel zit, in pyjama met slechts een dun wit vestje eroverheen. Mevrouw deert het niet. Ze is dolgelukkig met de aandacht die ze krijgt.

‘Wuhwuh’, doet ze. Ze pakt de hand van Toke en geeft er een kus op. Toke warmt de handen van mevrouw. Sientje loopt ondertussen de kamer weer uit. Toke en mevrouw trommelen op het tafelblad van de rolstoel. Ze zingen en neuriën zachtjes. ‘Slao-oh-oh-wo-mu.’

Toke kijkt haar aan. ‘Oh?’

De blik onder het korte grijze haar klaart op. ‘Ooooo!’

Samen lachen de clown en de vrouw. Waarom? Waarover?

Nou, daarom. Daarover.

Buurman van 43E is niet blij. Of misschien wel, maar het is niet te zien. Sientje zit bij hem en zingt voor hem. Hij zit met zijn ogen dicht. Weg. Ergens anders. ‘Hallo, hallo’, zingt Sientje. Hij hoort haar niet. Of misschien wel, maar hij laat het niet aan ons merken. Zijn ogen zijn dicht, zijn mond is half open. Op de grote trouwfoto aan de muur zijn zijn ogen wel open. Levendige donkere ogen, die plagerig en trots de lens inkijken, vastberaden om met zijn prachtige kersverse echtgenote het leven in te gaan.

Dat was ‘toen’. ‘Nu’ is een kamer in de ‘woongroep voor mensen met lichamelijke of psychogeriatrische beperkingen’ in woonzorgcentrum Het Anbarg in Etten-Leur. Een moderne, lichte eenpersoonskamer met laminaat op de vloer, een wastafel in de hoek bij de deur, een eenpersoonsbed bij het raam en naast het bed een kledingkast.

Sientje praat tegen de meneer van 43B, haar Brabantse tongval is herkenbaar, maar wat ze zegt niet. Het is fantasietaal. Vraagt ze misschien of hij zijn ogen opendoet? Hij doet zijn ogen open en even is die blik weer terug. Helder, warm. Dan zakken zijn ogen weg in de richting van de kast waarop een

Foto's: Raymond Rutting

viltstifttekening is vastgeplakt met een groot hart met een pijl erdoor. ‘Voor opa. Van Moosje.’ Zou opa nog weten wie Moosje is? Vast wel. Ergens diep in zijn herinnering. Al kan hij er misschien niet meer bij en kan hij het misschien niet meer aan ons laten merken.

Wat weten wij van de wereld van een dementerende? Hoe kunnen wij de man die onze vader of echtgenoot was, of de vrouw die onze moeder of geliefde was, daarin terugvinden?

‘Leegmaken’, zeggen Toke en Sientje, die in het normale leven Tonnie Bos en Jacqueline Hermes zijn en als activiteitenbegeleider werken bij zorginstelling Avoord, waarvan Het Anbarg deel uitmaakt. Dat leegmaken doen ze elke woensdagochtend in de snoezelkamer, een heuse wellnesskamer met een verkleurende sterretjeshemel, rustgevend panfluitmuziek, lavendelgeur en luxe relaxfauteuil. Hier transformeren ze zich tot Toke en Sientje, clowns van de Stichting Mimakkus. Clowns die in hun pure onbeholpenheid even de grens overstappen naar de ontoegankelijke belevingswereld van dementerenden, en door hun communicatie met het abnormale contact kunnen leggen waar het verzorgers en naaste familieleden vaak niet meer lukt.

Workshops

Na het omkleden en schminken gaat even het grote licht uit, nestelen de beide dames zich in het donker in de stoelen, houden ze allebei hun mond en laten ze de wereld van alledag wegsijpelen onder de flonkerende sterretjeshemel. Dan gaat het licht weer aan en wandelen Toke en Sientje met hun kinderwagen vol clownsspullen de afdelingen op. ‘Leegmaken’, zegt ook Trudy Schambergen tegen de tien clowns in wording die de kennismakingsworkshop van Stichting Mimakkus volgen in een zaaltje van het Eindhovense centrum Aquamarijn. Of deze tien (negen vrouwen en één man) ook echt Mimakkus-clowns voor dementerenden en mensen met verstandelijke beperkingen zullen worden, is nog geenszins zeker. De kennismaking is wederzijds. De deelnemers – overwegend activiteitenbegeleiders en verzorgers in zorginstellingen – maken in twee dagen in vogelvlucht mee waar ze tijdens de opleiding intensief mee aan de slag zullen gaan.

Schambergen, hoofd opleiding en docent bij Mimakkus en haar collega-docent Jan Rauh kijken ondertussen in hoeverre er van de deelnemers een bruikbare clown te maken valt. Natuurlijk gaat dat over expressie, theatraliteit, présence, fysieke souplesse en ja, noem het gevoel voor humor. Nooit weg bij

een clown. Maar veel belangrijker zijn de antennes, de sprietten om te voelen wáár je de ander kunt bereiken. Wát die ander wil. Zingen en lachen? Of alleen maar stilzitten, er gewoon zijn met aandacht en verder niets? Een Mimakkusclown komt echt niet lollig doen bij bejaarden die toch al niet meer goed bij hun hoofd zijn. Afstemmen en contact maken. Dat is de taak van de clown.

Koud

‘Zuster’, snerpt Jan Rauh bij een van de eerste spel oefeningen. ‘Zuster, ik heb het koud!’
 ‘Zal ik een jasje voor u halen?’, stelt een van de deelnemers behulpzaam voor.
 ‘Zuster, ik heb het kou-houd’, herhaalt Rauh met nadruk.
 ‘Een dekentje dan?’
 Nee, het helpt niet. Niks helpt. De deelnemster die in het verzorgingshuis de betreffende bewoner waarschijnlijk allang een jasje had omgedaan met een sjaal erbij, kijkt hulpeloos naar Rauh.
 ‘Om wat voor kou denk je dat dit gaat?’, vraagt hij. ‘Koude schouders, koude voeten, koude handen? Of koud van binnen? Of gewoon helemaal niet koud?’ Het is stil. De verwarring staat rechtop in de kring waarin de deelnemers zitten.
 ‘Zuster!’, roept Rauh.
 Ja, wat nu weer.
 ‘Ik ben bang.’
 Bang? Waarvoor? Hoezo? Wat is hier om bang voor te zijn? De ene na de andere vraag over bangzijn komt zijn kant uit. Maar wat is dat, bang, bij iemand die dement is? Angst voor nu, angst voor het verleden, voor de toekomst? Is angst wel angst zoals bij ons? Honger, kou, dorst: wat betekent dat precies in een geheugen vol gaten?
 ‘Stop met vragen. Stop met redeneren’, zegt Rauh. ‘Woorden zijn niet meer betrouwbaar. Ontwikkel je antenne voor wat er achter de betekenis van het woord zit.’ Een clown brengt geen dekentje, hij is er niet voor oplossingen. Een clown gééft warmte. Een clown snapt niet wat bang is. Hij ís bang, samen met de ander die bang is.

Maatjes

‘Als Mimakkusclowns zijn wij de maatjes van de dementerenden’, zegt Trudy Schambergen die aan de Akademie voor Expressie door Woord en Gebaar de opleiding tot dramadocent volgde en negen jaar als Cliniclown voor kinderen werkte. ‘Wij, als familie of verzorgenden, proberen de ander vaak over een grens te trekken: kom nou maar, ga nou maar zitten, eet nu maar wat. Maar in onze goede bedoelingen gaan we tegenover de ander staan. De clown doet dat niet, die staat naast de ander.’
 Natuurlijk is dat voor familie en verzorgers bijna onmogelijk. Je weet dat je grootvader moet drinken omdat hij anders uitdroogt. Je weet dat hij gewassen moet worden. Ook al wil hij niet. Verzorgers hebben nu eenmaal een dagschema in hun hoofd en na meneer De Groot moet ook mevrouw Van Velden op tijd aangekleed zijn en naar de huiskamer voor de dagbesteding. Ook al wil ze niet. ‘Ja, het is moeilijk als je eigen moeder ineens met poppen gaat spelen en niet met haar kleinkind omdat ze dat niet meer herkent. Dat doet pijn.’ Dan trek je niet ineens een clownsgezicht. Dat weet Schambergen ook.

De clown kan dat wel. Die heeft geen belangen, geen programma, geen herinneringen aan oma of opa in goede tijden. ‘Wij steken in op het niveau waar die persoon op dat moment zit. Als moeder met een pop speelt, dan gaan we met

de pop spelen.’ En misschien herkent moeder ook de clown als clown niet meer. Dat is niet erg. Een clown ben je ook voor jezelf, je rode neus is ook een vrijbrief. Daarnaast is een clown een archetype, net als de dokter en de pastoor, en die zijn toch op een diep niveau in het geheugen genesteld.

Ons leven hangt aan elkaar van logica, regels, klokken, tijd, afspraken. Dat is ook nodig. Anders kunnen we in deze samenleving niet functioneren. Maar wil je als clown met dementerenden werken, moet je dat allemaal laten vallen, houdt Schambergen haar cursisten voor. Er is geen plan, geen show. Je loopt de afdeling op en je moet maar kijken wat er gaat gebeuren. Je moet zo blanco zijn dat je je helemaal durft over te geven aan alles wat er op je af komt zonder dat je dat van te voren weet.

Een clown zegt altijd ‘ja’. In elke situatie. Hij gaat alles aan, behalve de strijd. Hij incasseert en laat het over zich heen komen. Daarin is hij voor ons herkenbaar. Hij mag falen. Zijn falen is onze lach. Geen lach van leedvermaak, maar van bevrijding. Hij mag mislukken waar wij in ons leven moet slagen. In die kwetsbaarheid stelt hij zich gelijk aan de dementerenden en omarmt ze, terwijl hij tegelijkertijd als verkenner op onbekend terrein zijn andere hand uitsteekt naar de dochters en zonen van wie de moeder de moeder niet meer is, of de vader de weg niet meer weet.
 ‘Een clown’, zegt Schambergen, ‘pelt alles af tot de kern van zijn authenticiteit. Tot hij er alleen in zijn pure argeloosheid staat. Een clown is geen rol. Dat ben je zelf.’

Rust brengen op de afdeling

Stichting Mimakkus is in 2002 opgericht door Arno Huibers. Doel van Mimakkus is door een speciale vorm van clownerie contact te leggen met bewoners op psychogeriatrische afdelingen van instellingen en met verstandelijk beperkte mensen. Uit ervaringen blijkt dat hun aanwezigheid op de afdelingen rust brengt bij de bewoners, maar ook bij de verzorgers die zich beter op hun taken kunnen toeleggen. Ook familieleden zijn blij als ze zien hoe er nog wel contact met hun partner of (groot)ouder mogelijk is.
 Om Mimakkusclown te worden, volg je een kennismakingsworkshop van 2 dagen (180 euro). Bij gebleken geschiktheid kun je de opleiding volgen die bestaat uit 22 lesdagen, 3 observatiebezoeken en 7 stages (kosten ca. 5.000 euro). Werk je in een zorginstelling, zoals veel Mimakkusclowns, dan zijn er mogelijkheden de kosten via bijscholingsprojecten te subsidiëren.

Informatie: 088-2266699 of www.mimakkus.nl